

YOKSULLUK SEMPOZYUMU

Ayşen Şatıroğlu

Son dönemde dñnyada da bizde de gündemdeki konulardan birinin yoksulluk olduğu göze çarpmaktadır. Bir sivil toplum kuruluşu olan Deniz Feneri Derneđi tarafından 31 Mayıs 2003 ve 1 Haziran 2003 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen "Yoksulluk Sempozyumu" başlığı altındaki bir dizi oturumda da konu tartışmaya açıldı. Sempozyum kitapçığında yer alan konu başlıklarına bakıldığı zaman tebliğlerin toplum, iktisat, siyaset, yönetim, din ve ahlak açılarından sınıflanmış oldukları gör÷lmektedir.

Sempozyumda yoksulluk konusuna değişik açılardan yaklaşan tebliğ sahiplerinin çoğunluğu öncelikle mutlak yoksulluk ve görelı yoksulluk tanımları üzerinde durdu. Dünya çapında yaşanan küreselleşme sürecine bağlı olarak Batıda refah devleti gibi anlayışların terk edildiği; bu değişimin Dünya Bankası, IMF gibi kuruluşlar aracılığıyla Batı dışı ÷lkelere de yansıtıldığı ifade edildi. Bunun sonucunda tüm dünyada refah devleti anlayışının terk edilmesinin yoksulluğu arttıran nedenler arasında ortaya çıktığı ifade edilerek, yoksulluk ve devlet arasındaki ilişki gündeme getirilmiştir.

Marmara Üniversitesi'nden Doç. Dr. Esra Aslan ile Doç. Dr. Ahmet Emre Bilgili tarafından hazırlanan ve Aslan'ın sunduğu "Yoksulluk Algısı, İfadelenendirme Tarzı ve Tutumlar –Bir İçerik Analizi Örneği" başlıklı tebliğde, yardıma muhtaç kişilerin yoksulluk algısı, bunu ifade etme tarzları ve yoksulluk kavramına ilişkin tutumları değerlendirildi. Bu çalışmada, bir sivil toplum örgütüne 2003 yılında başvurarak yardım talep eden 81 ilden 12317 sayıda mektuptan küme orantılı ve tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 118 adet mektup üzerinde içerik analizi yapılmış. Araştırmada yöntem olarak, önce mektuplar kodlanmış ve yorumlanmış. Kullanılan ifadelere göre yapılan analizde, en fazla gelir durumunu anlatan cümlelere rastlanmış. Bunu, sağlık problemleri ve tedavi ihtiyacı izlediği gör÷lmektedir. Yoksulluğa ilişkin en sık rastlanan düşünce "tükenmişlik", "bunalım", "çözüm üretmememe/çaresizlik" ve "kaygı"dır. Araştırmaya göre yoksulluk bu kişilerde, "utanma, çaresizlik, ne yapacağını bilememe, kaygı ve üzüntü" duyguları yaratmaktadır.

İstanbul Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hayati Tüfekçioğlu ise "Varoşlarda Yoksulluğun Doğurduğu Toplumsal Değişmeler Üzerine" başlıklı çalışmasında günümüz varoşlardaki "dayanışma"yı değerlendiriyor. 1950'li yıllarda göç ve "gecekondu" olgusunun ortaya çıktığını ve 60'lı yıllarda da sosyal bilimlerde gecekonduya dair çalışmaların başladığını söylüyor. Bu dönemin çalışmalarında gecekondu olgusu "dayanışma" kavramı ile açıklanıyor. Önceleri bu bölgelerde yaşayan insanları endüstri istihdam ederken, konutlar da temel barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik özellikler gösteriyordu. Ev yapma, iş bulma gibi sorunlar ise "dayanışma" ile çözülmüyordu. Tüfekçioğlu'na göre bu bölgeler günümüzde çok farklı özellikler gösteriyor. Zaten günümüzde gecekondu kavramı yerine başka kavramlar aranıyor. Göç alan bu bölgelerin artık kentten tamamen kopuk olduğu, kentle ekonomik ve sosyal ilişkilerinin en alt düzeye indiği görülüyor. Konut tipi farklılaşmış, artık çok katlı yapılardan oluşuyor. Buna bağlı olarak, belki de artık dayanışma değil çıkar ve hatta sömürü ilişkilerinin hakim. Çok katlı yapılarla birlikte rant için içine giriyor ve kentteki ekonomik ilişkilere katılmadan bölge içinde, yeni gelen göçmenlerin sırtından geçinmeye dayalı ekonomik ilişkiler oluşuyor. Böylece yeni toplumsal ilişkiler de ortaya çıkıyor. Geçmişte eşi ölmüş veya çalışamayacak kadar hasta ya da sakat değilse kadının çalışmasına hoş gözle bakılmazken günümüzde yaygın şekilde kadınlar ve genç kızlar çalışmaktadır. Tüfekçioğlu'na göre, krizin ve yoksulluğun da etkisiyle aile kurumunda ciddi bir çözülme yaşanmakta ve boşanmalar çok artmaktadır; buna hırsızlık, kapkaç, fuhuş da eklenebilir.

Prof. Dr. Korkut Tuna tarafından hazırlanan sonuç bildirgesinde ise, yoksulluğun engellenmesi ile ilgili olarak ele alınması gereken tedbirler şöyle ifade edildi:

- Devletin değişen dünya koşullarında ve özellikle küreselleşme rüzgarları karşısında gidilecek yönü iyi tayin ederek toplumun yoksullaşmasının önüne geçecek iktisadî ve sosyal siyasetleri yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir. Bunun için Devlet yoksulluğa ve yoksullaşan toplum kesimlerine karşı bir acil eylem planı oluşturmalıdır.
- Devlet çatısı altında değişik biçimde benzer alanlarda faaliyet gösteren kuruluşların bir elde toplanarak kaynak israfının önüne

geçilip yoksulluğa karşı etkin hizmet ve çözüm üretmeleri sağlanmalıdır.

- Şehirlerde göçe bağlı olarak oluşan yeni yerleşme yerlerinde var olan dayanışmanın yerini almaya başlayan çıkar ilişkilerinin tahribatını önlemek üzere, toplumsal dayanışmanın günümüz örneklerini sergileyen vakıf ve derneklere faaliyetlerini profesyonelce sürdürebilmeleri için önleri açılmalı, hukukî ve bürokratik engeller kaldırılmalıdır.
- Bu tür kuruluşların kamu yararına faaliyet gösterecek statüye kavuşturularak bir dayanışma göstergesi olarak yardım toplama işlemleri her açıdan desteklenmelidir.
- Yoksulluğun bir yaşam tarzı haline dönüşerek toplum bireylerinin içe kapanmalarının, temel hak ve özgürlüklerini kullanmaktan vazgeçmelerinin önüne geçilmelidir.
- Yoksulların kısmen yararlandığı ama yoksulluğun sürüp gitmesine neden olan kayıt dışı ekonomi ve yasal olmayan iş ve faaliyetlerin önü alınmalıdır.
- Toplumda her alanda üretimin artırılmasına gayret gösterilerek gelir ve hayat seviyesinin artması sağlanmalıdır.
- Yoksulluğun karşıtının aşırı tüketim olmadığı bilinci yerleştirilerek her iki kesimde ortaya çıkacak ahlakî yozlaşma ve bencil ahlâk anlayışının filizlenmesine imkân verilmemelidir.
- Gelir ve hayat seviyesinin yükselişi sağlanarak, konut inşasında ortaya çıkan kalite ve malzeme eksikliğinin önüne geçilip depremin sadece yoksulların zarar göreceği bir afet olmaktan çıkarılması gerekmektedir.
- İnsanlar sadece alıcı bir konum ve beklentileri içine sıkıştırılmamalıdır. İnsanların geleceğe ait umutlarının, beklentilerinin devamını sağlayacak bir sosyal ilişkiler ağının oluşturulması el birliği ile sağlanmalı ve insanın kim olursa olsun, hangi koşullarda olursa olsun, toplum içinde kendini yalnız ve tutamaksız hissetmemesi sağlanmalıdır.

Sonuç bildirgesinin de ortaya koyduğu gibi, sempozyumda yoksulluk sorunu karşısında devletin geliştirmesi beklenen politikalar, üzerinde önemle durulan konuların başında gelmiştir. Bu çerçevede yoksullara yardım etmek üzere devlet bünyesindeki kurumlar ile kimi toplumsal örgütlenmelerin faaliyetlerinin nitelikleri karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda kayıt dışı ekonominin de sorgulanması gerekmiştir. İnsanların toplumda güçsüz ve yalnız bırakılmamaları gerektiği; asıl çözümün her alanda üretimin arttırılması ve buna bağlı olarak da hayat standardının yükselmesiyle sağlanabileceği ortaya konmuştur.